

Nr 127.

Ankom till riksdagens kansli den 12 maj 1926 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående en allsidig utredning rörande vårt lands behov av försvarsanstalter m. m.

(1:a avd.)

Uti två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *E. Trygger m. fl.* (nr 113) och den andra inom andra kammaren av herr *A. Lindman m. fl.* (nr 93) har hemställts, att riksdagen måtte besluta dels att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en allsidig utredning rörande vårt lands behov av försvarsanstalter ur strategisk synpunkt och med hänsyn till olika krigsfall, dels att med hänsyn härtill beslutet om den under andra perioden avsedda övergången till den nya härordningen tills vidare icke skall träda i verkställighet,

dels och att riksdagen må besluta de höjningar av Kungl. Maj:ts äskanden under fjärde huvudtiteln, som härav må kunna föränledas.

Motionärerna hava till stöd för sina framställningar anfört följande:

»Vid föregående års riksdag framhöllo vi, att tiden icke var lämplig för en nedrustning, och reserverade oss därför mot antagandet av den av första särskilda utskottet förordade försvarsordningen. Vi dela sålunda icke ansvaret för det beslut om nedrustning, vilket fattades av förra årets riksdag, och vi hysa alltjämt den uppfattningen, att 1925 års försvarsordning icke skänker erforderlig trygghet för vår nationella säkerhet.

Nedrustningsbeslutet fattades vid en tidpunkt, då — för att återgiva hans excellens statsministerns uttalande i Kungl. Maj:ts proposition nr 50/1925 — 'det i världen alltjämt rådande osäkerhetstillståndet innesluter även för en nation, som icke är direkt hotad, möjligheten att bli indragen i konflikter mellan andra stater'. Den svenska nedrustningen påskyndades icke dess mindre och utbröts härigenom från sambandet med de inom Nationernas förbund pågående strävandena att åstadkomma en av förbundet reglerad allmän nedrustning. Såsom mest anmärkningsvärd framstår emellertid den omständigheten, att nedrustningsbeslutet veterligen icke grundades på någon utredning av vårt lands behov av försvarskrafter.

De händelser, vilka inträffat efter avslutandet av föregående års riksdag, hava styrkt vår uppfattning, att det utrikespolitiska läget nu icke berättigar till en nedrustning i vårt land. Den avspänning, som i viss

Bihang till riksdagens protokoll 1926. 6 saml. 77 häft. (Nr 127—128.) 1060 26

mån blivit en följd av det s. k. Locarnoavtalet, har gjort sig gällande huvudsakligen med avseende på förhållandena i *västra* Europa. De förhandlingar, vilka föregingo nämnda avtal, ävensom bestämmelserna i det samma visa tydligt, att anledningarna till det alltjämt rådande osäkerhetstillståndet förnämligast äro att söka i *östra* Europa. Därtill kommer, att Sovjet-Ryssland icke deltagit i sagda förhandlingar, än mindre träffat några avtal, vilka äro ägnade att mildra motsättningarna mellan detta land och dess europeiska grannstater.

De rustningsbegränsningar, vilka ställts i utsikt i frederna och i förbundsakten för Nationernas förbund, hava hittills vidtagits endast beträffande de besegrade staterna. Även under den tid, vilken förflutit efter Locarnoavtalets avslutande, hava strävandena efter en allmän nedrustning tagit sig uttryck endast i utfärdandet av inbjudningar till sammanträde med en kommission sakkunniga, som skall utföra förberedande undersökningar för anordnandet av en konferens för minskning och begränsning av rustningarna. Det framhålles dock uttryckligen, att innan en sådan konferens kan komma till stånd, måste »från den allmänna säkerhetens synpunkt tillfredsställande förhållanden hava tryggats». Huru dessa förhållanden gestalta sig i östra Europa framgår därav, att Ryssland ytterligare befäst sin militära maktställning. Dess armé räknar nu i fredstid över åtta hundra tusen man och om trupperna för särskilda ändamål inräknas, i runt tal en million man; dess flotta är stadd i stark utveckling och torde inom en snar framtid åter nå en styrka jämförlig med den under världskriget. Ryssland är också i förhållande till sina europeiska grannstater vida starkare nu än före världskriget. I Finland, där en revision av försvarsväsendet står på dagordningen, avser man enligt uppgifter i dagspressen att väsentligt öka den nuvarande försvarsorganisationen.

I sitt utlåtande med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50/1925 angav första särskilda utskottet såsom ett av motiven för den förordade nedrustningen »en åstundan, att vårt folk skulle i och med sitt ställningstagande i försvarsfrågan ådagalägga sin vilja att medverka till en internationell begränsning av rustningarna». Den sålunda ådagalagda viljan har emellertid, såvitt det kommit till allmän kännedom, icke utövat något inflytande på frågan om en allmän europeisk rustningsminskning. Tvärtom hava, såsom ovan berörts, våra närmaste grannländer i öster redan vidtagit eller avse att vidtaga avsevärda ökningar med avseende på sina rustningar.

Ändamålet med en allmän rustningsminskning är enligt förbundsaktens uttalande ett bevarande av freden. Vidmakthållandet av den försvarsorganisation, som kan anses erforderlig för tryggandet av Sveriges nationella säkerhet, utgör förvisso icke ett hinder för fredens bevarande och betraktas helt visst icke på något håll såsom ett sådant. Tvärtom kan Sveriges vanmakt bliva en fara för freden i Östersjöområdet. I detta sammanhang torde böra framhållas, att konstituerandet av självständiga

stater inom de från Ryssland fränskilda områdena vid Östersjön ökat konfliktsanledningarna i nordöstra Europa. Genom vårt medlemskap i Nationernas förbund hava vi i viss mån frånträtt vår neutralitet och utsättas redan därigenom i högre grad än förut för faran att bliva indragna i ett krig, vilket berör Östersjön, fränsett att medlemskapet i sagda förbund kan medföra förpliktelse, vilka vi icke kunna undandraga oss. Den beslutade nedrustningen står därför icke i överensstämmelse varken med vårt lands trygghet eller med vårt medlemskap i Nationernas förbund.

I det föregående har framhållits, att nedrustningsbeslutet icke grundats på erforderlig utredning av vårt lands behov av försvarskrafter. Försvarsorganisationen har tvärtom fastställts utan behörig hänsyn till huru organisationen skall användas för att fylla de med densamma avsedda uppgifterna eller om dessa uppgifter över huvud taget kunna fyllas med nämnda organisation. Det synes hava förelegat desto större skäl att företaga en utredning i berörda hänseenden, som de ansvariga militära myndigheterna, i den mån de satts i tillfälle att avgiva yttrande om organisationens lämplighet, med skärpa framhållit, att vårt lands behov av försvarskrafter icke kan anses tillgodosett med en krigsmakt, organiserad enligt det då föreliggande och nu i huvudsak antagna förslaget.

Varje organisation måste bestämmas av de uppgifter, vilka tillkomma densamma. Detta gäller i särskilt hög grad vid fastställandet av en så omfattande och för riket betydelsefull organisation som försvarsväsendet. Dess uppgifter äro — därom synes fullständig enighet råda — att trygga rikets neutralitet och att, om denna kränkes, utgöra ett värn för landets självständighet. Behovet av stridskrafter för fyllande av dessa uppgifter kan fastställas endast efter noggranna undersökningar, vilka utmyнна i en *försvarsplan*. Förutvarande försvarsorganisationer hava av statsmakterna antagits på grundval av dylika utredningar. I detta sammanhang må återgivas ett uttalande av dåvarande statsministern Karl Staaff, när det gällde att ordna vårt försvarsväsende med hänsyn till de på grund av unionsupplösningen ändrade förhållandena. I sitt yttrande till statsrådsprotokollen den 5 januari 1906 anförde herr Staaff bl. a. följande:

'För att uppnå största möjliga effektivitet åt landets försvarskrafter synes det vara erforderligt, att en närmare samverkan anordnas mellan de båda olika grenarna av försvarsväsendet. Första förutsättningen för en sådan samverkan är, att en gemensam försvarsplan uppgöres med huvudsyfte att i stora drag klargöra, vilken verksamhet armén och vilken verksamhet flottan bör utveckla under olika eventualiteter av fientligt angrepp mot vårt land, samt vilka anordningar med avseende härpå böra vidtagas till stärkande under fredens dagar av armén och flottan.'

'Den sålunda ifrågasatta försvarsplanen torde böra förslagsvis uppgöras av chefen för generalstaben och chefen för flottans stab i samråd med varandra. Sedan detta arbete blivit fullbordat, torde en granskning ur

finansiell synpunkt av möjligheterna till planens realiserande böra följa, och lärers då bliva tillfälle att upptaga frågan, huru denna granskning på det mest fruktbara sätt bör försiggå.'

'Ett sådant tillvägagående, som jag nu tillåtit mig angiva, skulle enligt min mening medföra synnerligen stora fördelar. En med omsorg förberedd planmässighet, önskvärd på alla statslivets områden, är särskilt i fråga om vårt försvar av utomordentligt stor betydelse. Ty för ett litet och jämförelsevis fattigt land är det oundgängligt att kraftigt genomföra principen det möjligast effektiva försvar för den därför nedlagda kostnaden.'

Utredningar av det slag, vilka sålunda ansågos nödvändiga för 20 år sedan, äro än mera av behovet påkallade efter tillkomsten av flygvapnet.

Därest nedrustningen grundas på den uppfattningen, att något eller några av de krigsfall, vilka tillförene lagts till grund för försvarsplanen, numera icke behöva tagas i betraktande, torde en sådan utmönstring — såsom ock framhölls under förlidet års försvarsdebatt — icke böra företagas av de militära myndigheterna utan bestämmas av den ansvariga riksledningen.

Med den minskning av försvarsorganisationens styrka, som måste bliva en följd av 1925 års försvarsbeslut, kan det visa sig nödvändigt att även i andra avseenden begränsa krigsmaktens uppgifter i överensstämmelse med vad som framhållits i chefens för generalstaben skrivelse till ordföranden i 1924 års riksdags särskilda utskott. Även i detta hänseende bör beslutet fattas av den ansvariga riksledningen. De problem, till vilka riksledningen sålunda har att taga ställning, äro av den betydelse och den omfattning, att desamma kräva en synnerligen grundlig utredning och ett icke mindre noggrant övervägande under hänsynstagande till olika faktorer. Resultatet av riksledningens ställningstagande i dessa avseenden blir också avgörande för vår grad av trygghet.

Av det föregående torde framgå, att omfattande utredningar äro erforderliga, innan en genomgripande omorganisation av vårt försvarsväsende genomföres. Andra perioden av övergången till den nya härordningen omfattar bland annat indragning av ett stort antal truppförband och innebär sålunda i väsentliga delar ett upprivande av den nuvarande organisationen. En sådan indragning bör i varje fall icke ske, förrän ovan antydd utredning och planläggning utförts. I motsatt fall kan det inom kort visa sig nödvändigt att vidtaga mer eller mindre genomgripande förändringar i den beslutade organisationen.

En annan omständighet, som i hög grad talar emot genomförandet vid nu beslutad tidpunkt av andra perioden av övergången till den nya härordningen, är nödvändigheten att alltjämt vidmakthålla en erforderlig krigsberedskap. I detta sammanhang torde för frågans belysande böra återgivas ett uttalande av statsminister Staaff i hans ovan omnämnda yttrande: 'Givet är, att försvarsplanen bör avse en gradvis skeende utveckling av

försvarsmedlen, så ordnad och avpassad, att under varje utvecklingskede finnes en verklig krigsberedskap, d. v. s. att de under varje sådant skede befintliga försvarsmedel och försvarskrafter äro uti fullt krigsberett och krigsdugligt tillstånd.' — Dessa synpunkter göra sig självfallet i minst lika hög grad gällande vid en minskning av försvarsmedlen som vid en utveckling.

Planläggningen av stridskrafternas användning vid krig omfattar icke endast fastställandet av vissa allmänna grundsatser för uppträdandet under olika krigsfall. Den innefattar även detaljerade planer berörande krigsberedskapens alla områden. De organisatoriska förändringarna medföra behovet av helt nya krigsorganisationsplaner för högre och lägre truppförband. Dessutom måste verkställas nya beräkningar och uppgöras nya planer för stridskrafternas mobilisering samt för deras koncentrerung till olika områden. Innan den nya organisationen genomföres, måste alla de arbeten, som äro förenade med denna planläggning och därmed sammanhängande åtgärder i övrigt, vara slutförda såväl inom den högsta krigsledningen som vid de högre och lägre truppförbanden. Bristfälliga förberedelser i nämnda hänseenden skulle utan tvivel framkalla en desorganisation redan vid början av ett krig, vilken lätt kunde få ödesdigra följder.

I chefens för generalstaben yttrande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50/1925 framhålles, att de arbeten, vilka bleve erforderliga i samband med andra övergångsperiodens ikraftträdande, icke kunde beräknas vara slutförda förrän tidigast under året 1928—1929. Med anledning därav framhölls nödvändigheten av att uppskjuta andra övergångsperioden åtminstone till nämnda år. I yttrandet framhålles även, att ett dylikt svaghetstillstånd icke under några omständigheter får medföra sådana förhållanden, att hären icke i händelse av krig kan hastigt och noggrant utföra sin mobilisering och koncentrerung. Utskottet ansåg sig med hänsyn till den föreliggande utredningen icke heller vara i tillfälle att bedöma, huruvida det kunde befinnas erforderligt eller lämpligt att i fråga om den personal, som bleve övertalig vid andra övergångsperiodens ikraftträdande, vidtaga en motsvarande förskjutning, som förordats beträffande den första övergångsperioden. Detta uttalande kan knappast tydas annorlunda, än att utskottet varit tveksamt rörande lämpligheten av att genomföra andra övergångsperioden så tidigt som föreslagits eller under budgetåret 1927—1928. Under riksdagsdebatterna förekom icke någon invändning mot utskottets ovan anförda uttalande. I riksdagens skrivelse återfinnes emellertid intet uttryck för den sålunda framlagda uppfattningen.

Om andra övergångsperioden genomföres i enlighet med senaste riksdags beslut, kommer följden sannolikt att bliva, att den fåtaliga armén vid denna tidpunkt i större eller mindre omfattning saknar erforderliga planer för sin mobilisering och koncentrerung, vilket, såsom ovan berörts, måste

medföra en i motsvarande grad bristfällig krigsberedskap med därav följande ytterligare vådor för rikets säkerhet.

Det är fördenskill uppenbart, att genomförandet av andra övergångsperioden måste uppskjutas.

En följd härav bliver, att inskrivning av värnpliktiga även nästföljande år måste ske till samtliga nu befintliga truppförband och att linjekontingenten sålunda måste givas samma storlek som innevarande år. Bestämmelsen i värnpliktlagen § 53, andra stycket, måste med hänsyn härtill givas utsträckt giltighetstid. Den sålunda erforderliga ökningen av linjekontingenten, utöver vad i 1925 års värnpliktslag stadgats, medför höjda kostnader för de värnpliktigas underhåll m. m. Dessa kostnader inträda huvudsakligen först under budgetåret 1927—1928, men medföra dock en mindre ökning av vissa anslagsposter även för nästkommande budgetår, utöver vad i statsverkspropositionen äskats.

De ovan anförda synpunkterna gälla huvudsakligen lantförsvaret. Beträffande *sjöförsvaret* göra sig emellertid motsvarande synpunkter gällande. Ehuru redan nu på grund av flottans materiella svaghetstillstånd ett påskyndande av den beslutade ersättningsbyggnaden vore högeligen påkallad, synes oss dock i fråga om sistnämnda försvarsgren skäl föreligga att avvakta resultatet av den pågående utredningen rörande flottplanen och ersättningsbyggnaderna, innan ytterligare åtgärder kunna ifrågasättas.

Rörande *luftförsvarets* utveckling inom de gränser, som 1925 års riksdagsbeslut uppdragit, förutsätta vi icke nu någon ändring.

Det torde i detta sammanhang böra framhållas, att det måste vara med det allmännas intresse överensstämmande, att det övertaliga befälet kan placeras i nyttiga befattningar. Sker övergången så brådstörtat, som nu förutsattes, skulle redan hösten 1926 ett antal av omkring 270 officerare, 370 underofficerare och 200 övriga att överföras till övergångsstat. Dessa torde näppeligen kunna beräknas bliva absorberade på arbetsmarknaden, innan hösten 1927 ett antal av ytterligare omkring 460 officerare, 520 underofficerare och 800 övriga militära befattningshavare måste lämna sin tjänst. De med en sådan anordning förenade olägenheterna måste såväl för det allmänna som för de därav berörda individerna bliva högst betydande.»

1925 års
riksdag.

I sitt utlåtande nr 1 anförde första särskilda utskottet vid 1925 års riksdag, att utskottet anslöte sig till Kungl. Maj:ts förslag i fråga om övergången till den nya härorganisationen med den jämkning, att den för första övergångsperioden föreslagna begränsningen av officers- och underofficerskadern vid de nu bestående truppförbanden genom överföring tvångsvis till övergångsstat icke skulle vidtagas förrän omedelbart efter repetitionsövningarna hösten 1926. Härigenom erhöles en för utbildningen av 1925 års värnpliktsklass önskvärd större befälstillgång än enligt Kungl. Maj:ts förslag, samtidigt som de förestående indragningarna med större

omsorg kunde planläggas och utföras. Skulle det därigenom tillgängliga antalet officerare och underofficerare befinnas icke vara erforderligt, borde det ankomma på Kungl. Maj:t att genom permittering anpassa det i tjänst varande befälet efter utbildningsarbetets behov.

Utskottet uttalade vidare, att detsamma med hänsyn till den föreliggande utredningen då icke vore i tillfälle att bedöma, huruvida det kunde befinnas erforderligt eller lämpligt att vidtaga en motsvarande förskjutning i fråga om den personal, som bleve övertalig vid andra övergångsperiodens ikraftträdande.

Enligt vad som framgår av 1925 års riksdags skrivelse nr 310 godkände riksdagen vad utskottet sålunda uttalat.

Med framhållande av att ett år förflutit sedan riksdagens ifrågavarande skrivelse avläts och möjlighet syntes föreligga att åstadkomma en fullständigare utredning i berörda hänseende, har utskottet, med stöd av § 46 riksdagsordningen, i skrivelse till vederbörande statsråd den 20 april 1926 anhållit om utverkande av Kungl. Maj:ts befallning till chefen för generalstaben att skyndsamt verkställa utredning beträffande det i särskilda utskottets vid 1925 års riksdag sistberörda uttalande berörda spørsmålet. I anledning härav anbefalldes Kungl. Maj:t den 23 april 1926 chefen för generalstaben att verkställa utredning i frågan, huruvida det kunde befinnas erforderligt eller lämpligt att beträffande den personal vid armén, som bleve övertalig vid andra övergångsperiodens ikraftträdande, vidtaga en förskjutning, motsvarande den, som av 1925 års riksdag beslutats ifråga om den för första övergångsperioden av Kungl. Maj:t föreslagna begränsningen av officers- och underofficerskadern genom tvångsvis överföring till övergångsstat. Den 1 maj 1926 har chefen för generalstaben inkommit med den sålunda infordrade utredningen vilken såsom bilaga är fogad vid detta utlåtande.

*Chefens
för general-
staben
utlåtande
den 1 maj
1926.*

Utskottet kan icke finna skäl föreligga att, sedan 1925 års riksdag antagit en på omfattande utredningar grundad försvarsorganisation, vars genomförande redan tagit sin början, riksdagen nu skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om ny allsidig utredning av vårt lands behov av försvarsanstalter. Utskottet anser sig alltså icke kunna tillstyrka vad motionärerna i nämnda hänseende hemställt.

*Utskottets
yttrande.*

Motionärerna hava jämväl yrkat, att med hänsyn till den begärda utredningen den under andra perioden avsedda övergången till nya härordningen tillsvidare icke skall träda i verkställighet. Då den nya utredningen enligt utskottets mening icke bör äga rum, följer härav, att det med hänsyn till utredningen ifrågasatta uppskovet icke bliver erforderligt.

Emellertid har utskottet, såsom förut anförts, i anledning av det av 1925 års försvarsutskott gjorda uttalandet beträffande andra övergångsperioden inhämtat yttrande från chefen för generalstaben. I detta yttrande

har gjorts gällande, bland annat, att vissa svårigheter kunna förväntas uppstå vid genomförandet i enlighet med 1925 års riksdags beslut av andra övergången under budgetåret 1927—1928. Utskottet har i anledning härav under hand inhämtat, att vederbörande departementschef icke anser åsyftade svårigheter vara av den art, att den genom statsmakernas beslut föreskrivna indragningen under budgetåret 1927—1928 av övertaliga truppförband behöver uppskjutas. Med hänsyn härtill föranleder generalstabschefens yttrande från utskottets sida endast det uttalandet, att, därest ifråga om personalens överföring till övergångsstat under här avsedda period, ändring i de av riksdagen fastställda grunderna skulle anses påkallad, utskottet förväntar, att Kungl. Maj:t för 1927 års riksdag framlägger av omständigheterna motiverade förslag.

Med den ställning, utskottet sålunda intagit till de i motionerna framförda utrednings- och uppskovskraven, följer, att utskottet icke kan förorda de begärda höjningarna av vissa anslag under fjärde huvudtiteln.

Utskottet hemställer alltså,

att herrar Tryggers m. fl. och Lindmans m. fl. förevarande motioner I: 113 och II: 93 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 11 maj 1926.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:
från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius, Oscar Olsson, J. L. Widell, J. Nilsson* i Malmö, *O. Bergqvist, E. J. G. Rosén, E. A. Hallin, J. G. Wålles, P. A. Bergström, C. A. Carlsson* i Gävle, *C. G. V. Hammar skjöld* och *Alexander Nilsson*;
från andra kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *A. Wiklund, S. Bengtsson* i Norup, *P. M. Olsson* i Blädinge, *O. Olsson* i Kullenbergstorp, *A. Å. Törnkvist* i Karlskrona, *E. Kristensson* i Göteborg, *J. Jönsson* i Revinge, *O. Nilsson* i Örebro, *B. F:son Holmgren, E. G. E. Eriksson* i Stockholm och *K. S. V. Ward*.

Reservation

av herrar *J. L. Widell, O. Bergqvist, E. A. Hallin, C. G. V. Hammar skjöld, Alex. Nilsson, A. Wiklund, P. M. Olsson* i Blädinge, *O. Olsson* i Kullenbergstorp och *B. F:son Holmgren*, vilka ansett att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»I anslutning till de av motionärerna anförda synpunkterna anser sig utskottet böra tillstyrka, att en allsidig utredning verkställas rörande vårt lands behov av försvarsanstalter.

Nödvändigheten av det framförda kravet på uppskov med andra perioden av övergången till den nya härordningen måste utskottet finna ytterligare bestyrkt av innehållet i chefens för generalstaben ovannämnda yttrande. Av detta yttrande synes framgå, att efter den nya härordningen avpassade mobiliserings- och koncentrationsplaner ej kunna bliva färdiga förrän mot slutet av år 1928. Under sådana förhållanden komma, därest övergången sker i enlighet med den godkända planen, de erforderliga förutsättningarna att saknas för en mobilisering och koncentreringsplaner av armén, i händelse en sådan skulle påkallas under år 1928. Därtill komma de betydande olägenheterna för personalen, som en övergång redan vid slutet av år 1927 måste medföra, ävensom den rubbning å arbetsmarknaden för förvaltningspersonal av olika slag m. fl. som åtgärden jämväl kommer att föranleda. Utskottet anser sig därför böra tillstyrka ett uppskov med andra övergångsperioden.

Vad angår utgifterna under fjärde huvudtiteln för budgetåret 1926—1927 påverkas desamma endast i så obetydlig omfattning av förevarande förslag, att utskottet icke ansett sig behöva i anledning härav föreslå några höjningar av huvudtitelns anslag.

På grund av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må i anledning av herrar Tryggers m. fl. och Lindmans m. fl. förevarande motioner I: 113 och II: 93 besluta,

a) att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig utredning rörande vårt lands behov av försvarskrafter ur strategisk synpunkt och med hänsyn till olika krigsfall;

b) att 1925 års riksdags beslut om den under andra perioden avsedda övergången till den nya härordningen tillsvidare icke skall träda i verkställighet.»

Bilaga.

Till ordföranden i riksdagens statsutskott.

Sedan till vederbörande statsrådsledamot från ordföranden i riksdagens statsutskott inkommit en den 20 april 1926 dagtecknad skrivelse, vari anföres följande:

»I sitt utlåtande nr 1 anförde första särskilda utskottet vid 1925 års riksdag, att utskottet anslöte sig till Kungl. Maj:ts förslag ifråga om övergången till den nya härorganisationen med den jämkning, att den för första övergångsperioden föreslagna begränsningen av officers- och underofficerskadern vid de nu bestående truppförbanden genom överföring tvångsvis till övergångsstat icke skulle vidtagas förrän omedelbart efter repetitionsövningarna hösten 1926. Härigenom erhöles en för utbildningen av 1925 års värnpliktsklass önskvärd större befälstillgång än enligt Kungl. Maj:ts förslag, samtidigt som de förestående indragningarna med större omsorg kunde plan-

läggas och utföras. Skulle det därigenom tillgängliga antalet officerare och underofficerare befinnas icke vara erforderligt, borde det ankomma på Kungl. Maj:t att genom permittering anpassa det i tjänst varande befälet efter utbildningsarbetets behov.

Utskottet uttalade vidare, att detsamma med hänsyn till den föreliggande utredningen då icke vore i tillfälle att bedöma, huruvida det kunde befinnas erforderligt eller lämpligt att vidtaga en motsvarande förskjutning i fråga om den personal, som bleve övertalig vid andra övergångsperiodens ikraftträdande.

Enligt vad som framgår av 1925 års riksdags skrivelse nr 310 har riksdagen godkänt, vad utskottet sålunda uttalat.

Då nu ett år förfutit, sedan riksdagens ifrågavarande skrivelse avläts, och möjlighet synes föreligga att åstadkomma en fullständigare utredning i berörda hänseende, får jag, i egenskap av ordförande i riksdagens statsutskott, med stöd av 46 § riksdagsordningen härigenom anhålla, att Herr Statsrådet behagade utverka Kungl. Maj:ts befallning till chefen för generalstaben att skyndsamt verkställa utredning beträffande det i särskilda utskottets sistnämnda uttalande berörda spörsmål och därmed före den 3 nästkommande maj till utskottet inkomma.»

har Kungl. maj:t den 23 sistlidna april i nåder anbefallt chefen för generalstaben att verkställa och före den 3 maj 1926 till riksdagens statsutskott inkomma med utredning i frågan, huruvida det kan befinnas erforderligt eller lämpligt att beträffande den personal vid armén, som blir övertalig vid andra övergångsperiodens ikraftträdande, vidtaga en förskjutning, motsvarande den, som av 1925 års riksdag beslutats ifråga om den för första övergångsperioden av Kungl. Maj:t föreslagna begränsningen av officers- och underofficerskadern genom tvångsvis överföring till övergångsstat.

I anledning härav får jag härmed äran avgiva den av Kungl. Maj:t anbefallda utredningen

Nästlidet års riksdag beslöt, att övergången till nya härordningen skall, enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t meddelar, genomföras i tvenne omgångar på i huvudsak följande sätt:

1) Under budgetåret 1925—1926 sker en allmän kaderminskning och begränsning i övrigt av de bestående truppförbanden till huvudsaklig överensstämmelse med den beslutade nya truppförbandsorganisationen, dock att begränsningen av officers- och underofficerskadern icke vidtages förrän omedelbart efter repetitionsövningarna 1926.

2) Under budgetåret 1927—1928 verkställas indragning av övertaliga truppförband.

Angående den tidpunkt, vid vilken indragningen av övertaliga truppförband skall verkställas, bestämmas i 1925 års riksdags skrivelse nr 310 endast, att den skall äga rum under budgetåret 1927—1928. I Kungl. Maj:ts proposition nr 50 angives emellertid, att indragningen av övertaliga truppförband bör äga rum omedelbart efter repetitionsövningarna hösten 1927.

Därest beträffande den personal vid armén, som blir övertalig vid andra övergångsperiodens ikraftträdande, en förskjutning vidtages, motsvarande den som av 1925 års riksdag beslutats ifråga om den för första övergångsperioden av Kungl. Maj:t föreslagna begränsningen av officers- och underofficerskadern genom tvångsvis överföring till övergångsstat, innebär detta, att nämnda personal bibehålles å aktiv stat intill tiden omedelbart efter repetitionsövningarna hösten 1928.

För att kunna bedöma förhållandena i samband med andra övergångsperioden är det erforderligt att taga hänsyn till värnpliktskontingentens uttagning och fördelning. Vid 1925 års inskrivning tillämpades 1914 års värn-

pliktslag. Samtliga vapenföra värnpliktiga uttogos följaktligen till vapentjänst. Innevarande års inskrivningsförrättningar hava ägt rum enligt 1925 års värnpliktslag. De vapenföra värnpliktiga uppdelas därför i till linjetjänst uttagna och till ersättningsreserven uttagna. Den årskontingent värnpliktiga, som uttages till linjetjänst, har jämlikt värnpliktslagens 53 § beräknats så stor, att samtliga nu bestående truppförband i regel erhålla i härordningen angivet antal värnpliktiga. Från och med 1927 träder däremot värnpliktslagens 24 § i kraft, vilket innebär, att till linjetjänst uttages endast ett antal värnpliktiga beräknat för de truppförband, vilka skola bibehållas enligt 1925 års härordning.

Därest övergången verkställes i full överensstämmelse med 1925 års riksdags beslut, synes den böra i huvudsak utföras enligt följande grunder.

Den nya värnpliktsområdesindelningen bör träda i kraft den 1 januari 1927 — beträffande val av ledamöter och suppleanter i inskrivningsnämnder och i inskrivningsrevisioner från och med den 1 september 1926.

Utbildningsarbetet vid »övertaliga truppförband» bör fortsättas till och med repetitionsövningarna hösten 1927. Till samma tidpunkt böra de »övertaliga truppförbanden» bibehållas såsom mobiliseringsenheter. Indragningen av »övertaliga truppförband» kan, om den utföres i denna ordning, anses äga rum vid sagda tid, emedan deras uppgifter såväl under fred som i händelse av krig då upphöra. Av praktiska skäl torde indragningen böra äga rum först något senare, förslagsvis den 1 januari 1928.

I propositionen till 1925 års riksdag angående försvarsväsendets ordnande framhålles beträffande övergången till den nya härordningen, att den föreslagna nya härordningen i många avseenden innebär stora förändringar, varför övergången till densamma i flera fall torde bli förenad med avsevärda svårigheter. Särskilt gällde detta den föreslagna indragningen av vissa infanteriregementen med därav följande omläggning av inskrivnings- och värnpliktsväsendet m. m. Med hänsyn härtill måste en alldeles särskild uppmärksamhet ägnas åt frågan, huru denna övergång skall på lämpligaste sätt ordnas. En indragning av truppförband komplicerade redan i och för sig övergångsspörsmålet, därigenom att en del av personalen vid de indragna truppförbanden, för tillgodoseendet av såväl statsintresset som erforderlig billighet gentemot denna personal, måste fördelas på de kvarvarande förbanden, ett arbete, som torde komma att bli både tidsödande och besvärligt. Men även om detta arbete skulle kunna genomföras på jämförelsevis kort tid, bleve det icke möjligt att i full omfattning genomföra övergången inom den tid, som tidigare hållits för sannolik. Organisationen av hela inskrivningsväsendet och landstormen sammanhänger nämligen med infanteriregementena. En indragning av dylika förband i den omfattning, som föreslagits, komme sålunda att medföra en genomgripande omgestaltning av landets indelning i inskrivnings- och rullföringsområden med vad därtill hörer samt en omläggning av den nuvarande landstormsorganisationen. Men härtill komme ytterligare en omständighet, som krävde allvarligt beaktande, nämligen kravet på att såväl under övergångsperioden som vid tidpunkten för den nya organisationens ikraftträdande hava ett ordnat mobiliseringsväsende. En ingående undersökning av nu berörda förhållanden hava givit vid handen, att ett ordnat genomförande av övergången till den föreslagna organisationen icke kunde äga rum redan hösten och vintern 1926—1927, utan att det bleve nödvändigt att framskjuta organisationens ikraftträdande till omedelbart efter repetitionsövningarna hösten 1927

I yttrande den 14 februari 1925 angående förslag till organisation av lantförsvaret och förslag till värnpliktslag gjorde chefen för generalstaben gällande, att de arbeten, vilka voro erforderliga för mobiliseringsverket, d. v. s. för härens mobilisering och koncentrerings, vore av den stora omfattning, att de icke kunde beräknas färdiga förrän tidigast under året 1928—1929.

Vad först angår indragningen av personal, torde något hinder icke förefinnas att planlägga och utföra densamma med erforderlig omsorg vid den i härordningsbeslutet förutsatta tidpunkten. Det synes emellertid uppenbart, att de officerare och underofficerare, vilka vid andra övergångsperiodens ikraftträdande bliva övertaliga, under denna förutsättning i allmänhet icke under tiden närmast efter överföringen kunna förskaffa sig lämplig civil anställning eller sysselsättning, emedan överföringen till övergångsstat äger rum redan ett år efter överföringen i samband med första övergångsperioden. Svårigheterna i detta avseende måste bliva så mycket större, som nämnda officerare och underofficerare, enligt vad nedan visas, under tiden närmast efter överföringen sannolikt komma att i stor utsträckning behöva tagas i anspråk för viss militär tjänstgöring. Ett uppskjutande åtminstone till hösten 1928 av tidpunkten för överföringen till övergångsstat av nämnda personal måste därför betecknas såsom lämplig redan med hänsyn till erforderlig billighet gentemot densamma. Men härför talar även en annan synpunkt. Det kan nämligen betecknas såsom ett statsintresse, att flertalet av de till övergångsstat tvångsvis överförda inom rimlig tid kunna erhålla en ordnad civil verksamhet.

Beträffande åter planläggningen och genomförandet av övergången till den nya härordningen giver en nu verkställd beräkning vid handen att för arméfördelningsstaberna och truppförband ävensom för vissa civila myndigheter, särskilt järnvägsmyndigheterna, vid tiden för repetitionsövningarna hösten 1927 torde komma att återstå omfattande arbeten för ifrågasvarande ändamål, vilka arbeten åtminstone på vissa hånder kunna fullbordas först vid slutet av år 1928.

Om den personal vid armén, vilken blir övertalig vid andra övergångsperiodens ikraftträdande, får kvarstå på aktiv stat till omedelbart efter 1928 års repetitionsövningar, blir det möjligt att intill denna tid i huvudsak bibehålla nuvarande mobiliseringsplaner för de övertaliga truppförbanden, och i sammanhang härmed även för armén i dess helhet. Härigenom erhålles tid att utarbeta de nya organisations- och mobiliseringsplanerna och därmed sammanhängande handlingar innan nämnda planer behöva träda i kraft. Med hänsyn härtill måste det anses erforderligt att vidtaga den ifrågasatta förskjutningen beträffande den personal vid armén, som blir övertalig vid andra övergångsperiodens ikraftträdande.

I sammanhang härmed är det emellertid synnerligen önskvärt, att utbildningsarbetet vid de »övertaliga truppförbanden» fortsättes intill samma tid. Det är nämligen av särskild vikt, att mobiliseringen direkt anknytes till fredsutbildningen, så att inkallelsen till tjänstgöring i fred och vid krig kan utföras enligt samma grunder. Härför fordras emellertid, att den årskontingent, som år 1927 uttages till linjetjänst, i huvudsak fördelas efter de grunder, vilka tillämpas innevarande år.

Det är givet, att nämnda arbeten för ordnandet av mobiliseringsväsende, särskilt om de skola utföras på kort tid, komma att inom staberna och truppförband taga betydande arbetskrafter i anspråk. Det är likaledes tydligt, att detta förhållande kommer att inverka menligt på utbildningsarbetet, därest icke särskilda åtgärder vidtagas. De aktiva kadreerna hava nämligen av kostnadsskäl begränsats till det för förvaltningen och utbildningen i fred oundgängligen nödvändiga. Till förvaltningen i här avsedd mening kunna arbeten

med nämnda mobiliseringsplaner och krigsförberedelser icke räknas. För detta ändamål torde därför, därest övergången genomföres i bestämd ordning, komma att anlitas ett stort antal av de officerare och underofficerare, vilka överförts på övergångsstat. För att minska härmed förenade olägenheter för personalen, synes det billigt, att för nämnda personal, den tid under vilken de äga uppbära innehavda löneförmåner i motsvarande grad förlängas.

Stockholm den 1 maj 1926.

C. G. Hammar skjöld.
Chef för generalstaben.

H. Kellgren.
